

TRỢ GIÚP PHÁP LÝ TRONG THỰC HIỆN CÁC CHÍNH SÁCH AN SINH XÃ HỘI ĐỐI VỚI NHÓM NGƯỜI YẾU THỂ, DỄ BỊ TỔN THƯƠNG

TRỊNH THỊ THANH^(*)

Ngày nhận bài: 02/12/2024 Ngày thẩm định: 10/12/2024 Ngày duyệt đăng: 18/01/2025

Tóm tắt: Bài viết nghiên cứu về quyền được trợ giúp pháp lý miễn phí cho nhóm người yếu thể, dễ bị tổn thương trong xã hội; kết quả và vai trò tích cực trong việc cung cấp dịch vụ này khi thực hiện các chính sách an sinh xã hội, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm phát huy trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội thời gian tới.

Từ khóa: an sinh xã hội; dễ bị tổn thương; người yếu thể; trợ giúp pháp lý

1. Đặt vấn đề

An sinh xã hội là vấn đề quan trọng, luôn được Đảng và Nhà nước quan tâm, triển khai cho người yếu thể, dễ bị tổn thương trong xã hội. Trợ giúp pháp lý là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí cho người nghèo, người có công với cách mạng, trẻ em, người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn và một số nhóm người yếu thể, dễ bị tổn thương khác theo quy định. Thời gian qua, việc trợ giúp pháp lý miễn phí cho nhóm người yếu thể, dễ bị tổn thương trong xã hội, đặc biệt là hoạt động trợ giúp pháp lý triển khai trong Chương trình mục tiêu quốc gia về giảm nghèo bền vững, Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới và Chương trình mục tiêu quốc gia về phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số đã góp phần quan trọng vào việc triển khai

chính sách an sinh xã hội cho những nhóm người này.

Phát huy vai trò trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội là yêu cầu của đồng chí Tổng Bí thư Tô Lâm tại buổi làm việc với Ban Cán sự Đảng Bộ Tư pháp (theo Thông báo số 108-TB/TPTW ngày 18/11/2024 của Văn phòng Trung ương Đảng). Để triển khai nội dung này, cần có sự nghiên cứu về lý luận, thực tiễn để đưa ra những giải pháp nhằm phát huy vai trò trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội thời gian tới.

2. Khái quát về trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội đối với nhóm người yếu thể, dễ bị tổn thương

Trợ giúp pháp lý là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí của Nhà nước cho người thuộc diện được trợ giúp pháp lý nhằm bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho họ trong vụ việc cụ thể, qua đó góp phần bảo vệ quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật. Chính

^(*) ThS, Cục Trợ giúp pháp lý, Bộ Tư pháp

vì vậy, trợ giúp pháp lý mang giá trị cốt lõi về bảo vệ quyền con người của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và bản chất ưu việt của chế độ, đồng thời là công cụ để Nhà nước thực hiện các cam kết quốc tế tại Việt Nam. Hiện nay, theo Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, trợ giúp pháp lý được xác định là dịch vụ sự nghiệp công thiết yếu của ngành tư pháp. Bên cạnh đó, trợ giúp pháp lý đã được đưa vào tất cả 05 chương trình mục tiêu quốc gia, gồm: Chương trình mục tiêu quốc gia phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi; Chương trình mục tiêu quốc gia giảm nghèo bền vững; Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới; Chương trình mục tiêu quốc gia phòng, chống ma túy; Chương trình mục tiêu quốc gia phát triển văn hóa. Cùng với đó, triển khai “kết nối, đẩy mạnh các hoạt động trợ giúp pháp lý trong các chương trình, chính sách về an sinh xã hội” cũng là một trong những nhiệm vụ được xác định tại Nghị quyết số 68/NQ-CP ngày 09/5/2024 của Chính phủ ban hành “Chương trình hành động của Chính phủ thực hiện Nghị quyết số 42-NQ/TW ngày 24/11/2023, Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII “về tiếp tục đổi mới, nâng cao chất lượng chính sách xã hội, đáp ứng yêu cầu sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”. Điều đó thể hiện rõ sự quan tâm toàn diện của Đảng và Nhà nước đối với đối tượng yếu thế, dễ bị tổn thương trong xã hội, tiếp tục thực hiện sâu rộng các chính sách về xóa đói, giảm nghèo, chính sách dân tộc, chính sách nhân đạo, đền ơn, đáp nghĩa và bảo đảm quyền con người, quyền công dân theo tinh thần của Hiến pháp. Từ đó, hệ thống trợ giúp pháp lý ngày càng thể hiện được vị trí, vai trò trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội. Đây vừa là yêu cầu, vừa là nhiệm vụ, đồng thời là cơ hội để trợ giúp pháp lý nâng cao và phát huy vai trò, vị thế của mình trong gắn kết an sinh xã hội, góp phần bảo đảm bảo vệ quyền con người, quyền công dân theo tinh thần Hiến pháp.

Thứ nhất, người thụ hưởng dịch vụ trợ giúp pháp lý miễn phí

Quyền được trợ giúp pháp lý miễn phí cho nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương trong xã hội là vấn đề được quan tâm trong quá trình xây dựng, tổ chức thi hành pháp luật về trợ giúp pháp lý. Việc quy định diện người được trợ giúp pháp lý dựa trên việc kế thừa các diện người được trợ giúp pháp lý theo pháp luật hiện hành và được xác định theo những nguyên tắc cụ thể, phù hợp với đường lối của Đảng, pháp luật hiện hành và điều kiện kinh tế - xã hội của đất nước⁽¹⁾ và bản chất của hoạt động trợ giúp pháp lý là trợ giúp đối với nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương trong xã hội có khó khăn về tài chính, không đủ khả năng chi trả thù lao cho dịch vụ pháp lý.

Hiện nay, người được trợ giúp pháp lý theo Điều 7 Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 bao gồm: người có công với cách mạng; người thuộc hộ nghèo; trẻ em; người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn; người bị buộc tội từ đủ 16 tuổi đến 18 tuổi; người bị buộc tội thuộc hộ cận nghèo; người có khó khăn tài chính thuộc các nhóm: cha đẻ, mẹ đẻ, vợ, chồng, con của liệt sĩ và người có công nuôi dưỡng khi liệt sĩ còn nhỏ; người nhiễm chất độc da cam; người cao tuổi; người khuyết tật; người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi là bị hại trong vụ án hình sự; nạn nhân trong vụ việc bạo lực gia đình; nạn nhân của hành vi mua bán người theo quy định của Luật Phòng, chống mua bán người và người nhiễm HIV. Theo Điều 2 Nghị định số 144/NĐ-CP ngày 15/12/2017 của Chính phủ “quy định chi tiết một số điều của Luật Trợ giúp pháp lý”, điều kiện có khó khăn về tài chính là người thuộc hộ cận nghèo hoặc người đang được hưởng trợ cấp xã hội hằng tháng theo quy định.

Với những nhóm người thuộc diện được trợ giúp pháp lý miễn phí trên, chiếm khoảng 45% dân số⁽²⁾ và đang tiếp tục mở rộng theo Luật Phòng, chống mua bán người năm 2024

(có hiệu lực từ ngày 01/7/2025), Luật Tư pháp người chưa thành niên năm 2024 (có hiệu lực từ ngày 01/01/2026), cụ thể:

- Đối với người từ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi: Luật Tư pháp người chưa thành niên năm 2024 quy định người từ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi thuộc diện được trợ giúp pháp lý miễn phí bao gồm: Người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi là người bị tố giác, người bị kiến nghị khởi tố, người bị giữ trong trường hợp khẩn cấp, người bị buộc tội, bị hại, người làm chứng, người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng, phạm nhân. So với Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, Luật Tư pháp người chưa thành niên năm 2024 đã bỏ điều kiện “có khó khăn về tài chính” của người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi là bị hại và bổ sung thêm nhiều diện người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi được trợ giúp pháp lý.

- Đối với nạn nhân của hành vi mua, bán người: Luật Phòng, chống mua bán người năm 2024 đã sửa đổi diện người này gồm: Nạn nhân của hành vi mua, bán người, người đang trong quá trình xác định là nạn nhân và người dưới 18 tuổi đi cùng nạn nhân. So với Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, Luật Phòng, chống mua bán người năm 2024 đã bỏ điều kiện “có khó khăn về tài chính” của nạn nhân bị mua bán và bổ sung 02 đối tượng là “người đang trong quá trình xác định là nạn nhân và người dưới 18 tuổi đi cùng nạn nhân” cũng được trợ giúp pháp lý.

Thứ hai, chủ thể thực hiện trợ giúp pháp lý

Trợ giúp pháp lý là nhiệm vụ Chính phủ giao cho ngành tư pháp thực hiện từ năm 1997 (theo Quyết định số 734/TTg ngày 06/9/1997 của Thủ tướng Chính phủ). Theo đó, Bộ Tư pháp là cơ quan đầu mối giúp Chính phủ thực hiện quản lý nhà nước về trợ giúp pháp lý. Cục Trợ giúp pháp lý là đơn vị thuộc Bộ Tư pháp, được thành lập năm 1997 có chức năng tham mưu, giúp Bộ trưởng Bộ Tư pháp quản lý nhà nước và tổ chức thi hành pháp luật về trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật.

Theo Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, trợ giúp pháp lý là trách nhiệm của Nhà nước, Nhà nước có chính sách để bảo đảm quyền được trợ giúp pháp lý phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội; Nhà nước có chính sách nâng cao chất lượng trợ giúp pháp lý, thu hút các nguồn lực thực hiện trợ giúp pháp lý.

Theo quy định pháp luật trợ giúp pháp lý, người thực hiện trợ giúp pháp lý bao gồm: trợ giúp viên pháp lý; luật sư thực hiện trợ giúp pháp lý; tư vấn viên pháp luật; cộng tác viên trợ giúp pháp lý. Hiện nay, trợ giúp viên pháp lý là lực lượng nòng cốt cung cấp dịch vụ trợ giúp pháp lý đã được chuẩn hóa tiêu chuẩn về đào tạo, chuyên môn nghiệp vụ tương đương với luật sư. Việc Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 quy định tiêu chuẩn của trợ giúp viên pháp lý ngang bằng với luật sư là một điểm tiến bộ so với trước đây. Đến hết năm 2024, trên toàn quốc có 63 Trung tâm Trợ giúp pháp lý nhà nước và 96 Chi nhánh Trợ giúp pháp lý (ở mỗi tỉnh, thành phố có 01 trung tâm và có thể có chi nhánh), với 707 trợ giúp viên pháp lý/trên tổng số khoảng 1.240 viên chức (hiện trợ giúp viên pháp lý đầy đủ 03 hạng: I, II, III)⁽³⁾. Đây là chức danh duy nhất thuộc ngành tư pháp ở địa phương có chức danh nghề nghiệp hạng I.

Thứ ba, trợ giúp pháp lý thông qua các hình thức cụ thể

Trợ giúp pháp lý ở Việt Nam được xác định là một dịch vụ pháp lý, được thực hiện bằng các hình thức cụ thể, như tư vấn pháp luật, tham gia tố tụng và đại diện ngoài tố tụng trong tất cả các lĩnh vực, chi trừ lĩnh vực kinh doanh, thương mại. Thông qua các hình thức tư vấn pháp luật, tham gia tố tụng, đại diện ngoài tố tụng trong vụ việc pháp lý cụ thể, hoạt động trợ giúp pháp lý bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của nhóm người yếu thế, dễ tổn thương, bảo đảm công bằng trong việc tiếp cận pháp luật, tiếp cận công lý với những nhóm người khác trong xã hội, đồng thời góp phần bảo đảm chính sách an sinh xã hội, phát triển sinh kế của nhóm người này.

3. Thực trạng trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội đối với nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương

- Về kết quả

Trong thời gian qua, các tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý trên toàn quốc đã nỗ lực, tích cực trong cung cấp các dịch vụ pháp lý miễn phí trong các vụ việc cụ thể cho người thuộc hộ nghèo, người có công với cách mạng, trẻ em, người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn và các nhóm người yếu thế, dễ tổn thương khác trong xã hội, qua đó góp phần bảo đảm quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật. Từ khi đổi mới, công tác trợ giúp pháp lý ở Trung ương và địa phương đã đạt được một số kết quả tích cực. Bên cạnh đó, Trung ương và địa phương đã triển khai đồng bộ nội dung trợ giúp pháp lý trong các Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2021 - 2025 về giảm nghèo, phát triển vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi, nông thôn mới và triển khai việc “kết nối, đẩy mạnh các hoạt động trợ giúp pháp lý trong các chương trình, chính sách về an sinh xã hội” theo yêu cầu tại Nghị quyết số 68/NQ-CP ngày 09/5/2024 của Chính phủ. Kết quả đầu ra của từng hoạt động trợ giúp pháp lý cơ bản giúp người dân, nhất là người nghèo, người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn, người dân ở vùng nông thôn thuộc diện được trợ giúp pháp lý tiếp cận và thụ hưởng trợ giúp pháp lý miễn phí khi có tranh chấp, vướng mắc pháp luật. Các hoạt động tăng cường năng lực cho người thực hiện trợ giúp pháp lý đã góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả vụ việc trợ giúp pháp lý.

Số lượng vụ việc cung cấp cho người dân ngày càng tăng, chất lượng ngày càng cao, đáp ứng yêu cầu của người dễ bị tổn thương trong xã hội. Từ năm 1997 đến nay, các tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý trên toàn quốc đã thực hiện được hơn 2,3 triệu vụ việc cho người có công với cách mạng, người

thuộc hộ nghèo, trẻ em, người dân tộc thiểu số cư trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn và các diện người được trợ giúp pháp lý khác theo quy định. Từ khi triển khai thi hành Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 đến nay, Trung tâm Trợ giúp pháp lý nhà nước các tỉnh, thành phố đã tập trung thực hiện vụ việc trợ giúp pháp lý, nhất là vụ việc tham gia tố tụng. Kết quả, số lượng vụ việc trợ giúp pháp lý nói chung và vụ việc trợ giúp pháp lý tham gia tố tụng nói riêng liên tục tăng. Riêng năm 2024, các Trung tâm đã thụ lý mới 38.138 vụ việc, trong đó 32.086 vụ việc trợ giúp pháp lý tham gia tố tụng và đã kết thúc 35.475 vụ việc, trong đó có 29.841 vụ việc tham gia tố tụng, bao gồm 19.788 vụ việc bào chữa, 10.053 vụ việc bảo vệ⁽⁴⁾, số lượng vụ việc tham gia tố tụng trong năm 2024 tăng cao so với cùng kỳ năm 2023.

Về chất lượng vụ việc trợ giúp pháp lý: Theo số liệu báo cáo chưa đầy đủ của các địa phương, đã có 45 Sở Tư pháp thực hiện đánh giá chất lượng được 2.692 vụ việc; 62 Trung tâm Trợ giúp pháp lý nhà nước thực hiện thẩm định chất lượng được 17.053 vụ việc. Trong đó, tất cả các vụ việc thẩm định, đánh giá chất lượng đều đạt chất lượng trở lên, không có vụ việc nào không đạt chất lượng. Số vụ việc trợ giúp pháp lý tham gia tố tụng thành công là: 9.592 vụ việc (tăng 7% so với cùng kỳ năm 2023)⁽⁵⁾,... Nhiều vụ việc do người thực hiện trợ giúp pháp lý thực hiện có kết quả tích cực, đạt chất lượng; quan điểm bào chữa, bảo vệ cho người được trợ giúp pháp lý của trợ giúp viên pháp lý, luật sư ký hợp đồng thực hiện trợ giúp pháp lý được các cơ quan tiến hành tố tụng chấp nhận, được Tòa án tuyên mức án nhẹ hơn hoặc chuyển tội danh, thay đổi khung hình phạt thấp hơn so với đề nghị của viện kiểm sát, thậm chí được tuyên vô tội. Hoặc, trong các vụ án dân sự, người thực hiện trợ giúp pháp lý giúp cho người được trợ giúp pháp lý bảo vệ được quyền và lợi ích hợp pháp của mình, nhiều vụ việc được chấp nhận toàn bộ yêu cầu khởi kiện, lấy lại được tài sản của mình.

Với những kết quả đạt được của công tác trợ giúp pháp lý trong thời gian qua, nhất là thông qua số lượng và chất lượng các vụ việc tham gia tố tụng được cung cấp cho nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương trong xã hội, đã thể hiện rõ nét chức năng xã hội của Nhà nước trong việc bảo vệ quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật; góp phần xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và thực hiện chính sách an sinh xã hội, phát triển sinh kế, giảm nghèo bền vững, xây dựng nông thôn mới, phát triển kinh tế xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số,...

- Về hạn chế

Trước những yêu cầu mới và tình hình thực tiễn, công tác trợ giúp pháp lý còn một số hạn chế như sau: (1) Nhiều người thuộc diện được trợ giúp pháp lý chưa biết đến, chưa tiếp cận, thụ hưởng dịch vụ trợ giúp pháp lý miễn phí; (2) Một số nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương, gặp vướng mắc pháp lý, không có đủ điều kiện để sử dụng dịch vụ pháp lý có thu phí, nhưng chưa được quy định thuộc diện trợ giúp pháp lý để được thụ hưởng dịch vụ pháp lý miễn phí này (như người khuyết tật bị buộc tội); (3) Chất lượng, hiệu quả một số vụ việc trợ giúp pháp lý, trong đó có vụ việc tham gia tố tụng còn chưa đồng đều. Số vụ việc trợ giúp pháp lý được đánh giá chất lượng chưa nhiều trên tổng số vụ việc đã hoàn thành.

Những hạn chế đó xuất phát từ một số nguyên nhân sau:

Quyền được trợ giúp pháp lý tại Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng năm 2020, Luật Người cao tuổi năm 2009, Luật Phòng, chống nhiễm vi rút gây hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải ở người (HIV/AIDS) năm 2006 (sửa đổi, bổ sung năm 2020) chưa quy định đồng bộ với Điều 7 Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017⁽⁶⁾. Một số quy định về trợ giúp pháp lý không còn phù hợp với tình hình thực tiễn mới. Một số người dân vẫn chưa biết về quyền được trợ giúp pháp

lý miễn phí, nhất là người yếu thế, dễ tổn thương thuộc diện được trợ giúp pháp lý còn gặp một số rào cản trong việc tiếp cận và sử dụng dịch vụ này, như tâm lý, giao thông đi lại, thói quen giải quyết vấn đề liên quan đến pháp luật,...

4. Giải pháp tăng cường trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội đối với nhóm người dễ bị tổn thương

Hiện nay, trợ giúp pháp lý được xác định là dịch vụ sự nghiệp công thiết yếu. Nhiều văn bản của Đảng và Nhà nước đề cập đến các nội dung liên quan đến công tác trợ giúp pháp lý và trợ giúp pháp lý trong các chính sách an sinh xã hội, như: “nâng cao chất lượng dịch vụ công; nâng cao chất lượng, hiệu lực, hiệu quả hoạt động và uy tín của các cơ quan, tổ chức tham gia vào quá trình tố tụng”⁽⁷⁾; “Bảo đảm xuyên suốt việc cung ứng dịch vụ sự nghiệp công, nhất là dịch vụ sự nghiệp công cơ bản, thiết yếu cho nhân dân, nhất là ở vùng nông thôn, vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, miền núi, biên giới, hải đảo; tạo thuận lợi cho nhân dân trong tiếp cận dịch vụ sự nghiệp công;...”⁽⁸⁾; “Xây dựng mạng lưới, nâng cao năng lực của hệ thống trợ giúp pháp lý để người dân dễ tiếp cận pháp luật, ... Nâng cao vai trò, tính chuyên nghiệp và chất lượng trợ giúp pháp lý, nhất là trong hoạt động tố tụng tư pháp; hiện đại hóa, tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin trong hệ thống trợ giúp pháp lý; mở rộng đối tượng được trợ giúp pháp lý phù hợp với điều kiện của đất nước”⁽⁹⁾; “Phát huy vai trò của trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội”⁽¹⁰⁾; “kết nối, đẩy mạnh các hoạt động trợ giúp pháp lý trong các chương trình, chính sách về an sinh xã hội”⁽¹¹⁾;...

Để triển khai những chỉ đạo, yêu cầu trên, cần tiếp tục triển khai hiệu quả **một số giải pháp** tăng cường trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội đối với nhóm người dễ bị tổn thương như sau:

Một là, tiếp tục hoàn thiện thể chế về diện người được trợ giúp pháp lý theo hướng mở rộng, phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội

của đất nước. Trong thời gian tới, cần tiếp tục, nghiên cứu đề nghị sửa đổi Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng năm 2020, Luật Người cao tuổi năm 2009, Luật Phòng, chống nhiễm vi rút gây hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải ở người (HIV/AIDS) năm 2006 (sửa đổi, bổ sung năm 2020) theo hướng bổ sung quyền được trợ giúp pháp lý miễn phí cho người có công với cách mạng; người nhiễm HIV, người cao tuổi có khó khăn về tài chính theo quy định của Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 để bảo đảm sự thống nhất, đồng bộ trong hệ thống pháp luật. Đề nghị nghiên cứu, đề xuất sửa đổi Luật Người khuyết tật năm 2011, bổ sung quyền của người khuyết tật theo hướng mọi người khuyết tật trong tổ tụng tư pháp, không phân biệt người có khó khăn về tài chính hay không đều có quyền được trợ giúp pháp lý miễn phí. Bởi vì, người khuyết tật gặp rất nhiều khó khăn trong cuộc sống, nên khi vướng phải tố tụng hình sự, trở thành nạn nhân hoặc người bị buộc tội, họ rất cần được sự trợ giúp pháp lý miễn phí. Do đó, cần nghiên cứu, sửa đổi Nghị định số 144/2017/NĐ-CP theo hướng mở rộng điều kiện có khó khăn về tài chính của nhóm người quy định tại khoản 7 Điều 7 Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 (người cao tuổi, người khuyết tật, nạn nhân trong vụ việc bạo lực gia đình,... có khó khăn về tài chính).

Hai là, tiếp tục tổ chức triển khai hiệu quả nội dung trợ giúp pháp lý trong tất cả các chương trình mục tiêu quốc gia.

Ba là, các tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý cần tiếp tục tập trung thực hiện vụ việc trợ giúp pháp lý, nhất là vụ việc tham gia tố tụng, bảo đảm thuận lợi cho người dân tiếp cận và sử dụng dịch vụ sự nghiệp công thiết yếu trợ giúp pháp lý xuyên suốt, kịp thời, hiệu quả. Bên cạnh đó, tổ chức triển khai các quy định về diện người được trợ giúp pháp lý và các nội dung trợ giúp pháp lý trong các Luật Tư pháp người chưa

thành niên năm 2024 và Luật Phòng, chống mua bán người năm 2024.

Đẩy mạnh việc tổ chức thẩm định, đánh giá chất lượng, hiệu quả vụ việc trợ giúp pháp lý; xây dựng đội ngũ chủ thể thực hiện trợ giúp pháp lý chuyên nghiệp, có đầy đủ kiến thức và kỹ năng bảo đảm cung cấp dịch vụ trợ giúp pháp lý có chất lượng, nhất là trong tham gia tố tụng. Nghiên cứu cơ chế thu hút mạnh mẽ tổ chức, cá nhân, nhất là luật sư có nhiều kinh nghiệm, năng lực tham gia thực hiện trợ giúp pháp lý.

Bốn là, nâng cao khả năng tiếp cận, sử dụng quyền được trợ giúp pháp lý miễn phí cho người dân thông qua việc đa dạng hóa các cách thức và nâng cao chất lượng truyền thông về trợ giúp pháp lý, chú trọng phù hợp với các nhóm người yếu thế, dễ bị tổn thương (như trẻ em, người khuyết tật, người dân tộc thiểu số,...).

Năm là, đẩy mạnh hiệu quả cơ chế phối hợp giữa các cơ quan, tổ chức, đội ngũ cán bộ cơ sở, người có uy tín trong cộng đồng trong việc hỗ trợ người dân tiếp cận dịch vụ trợ giúp pháp lý. Trong đó, chú trọng triển khai việc người thực hiện trợ giúp pháp lý trực tại Tòa án nhân dân và trực trợ giúp pháp lý trong điều tra hình sự 24/24 giờ giúp cho người được trợ giúp pháp lý sớm tiếp cận và yêu cầu dịch vụ trợ giúp pháp lý.

Sáu là, tích cực chuyển đổi số và ứng dụng công nghệ thông tin trong hoạt động trợ giúp pháp lý, kết nối, chia sẻ với cơ sở quốc gia về dân cư và các bộ, ngành có liên quan để tạo sự đồng bộ với các lĩnh vực an sinh xã hội khác, giúp người dân thuận tiện trong việc tìm hiểu và yêu cầu sử dụng dịch vụ khi cần thiết,...

5. Kết luận

Trợ giúp pháp lý ở Việt Nam ra đời từ nhu cầu tư vấn pháp luật miễn phí cho người nghèo và luôn gắn liền với chương trình giảm nghèo cùng các chương trình an sinh xã hội khác. Việc tăng cường trợ giúp pháp lý trong thực hiện các chính sách an sinh xã hội vừa là

yêu cầu, vừa là nhiệm vụ, đồng thời là cơ hội để trợ giúp pháp lý nâng cao vai trò, vị thế của mình trong đời sống xã hội □

⁽¹⁾ ThS. Lê Thị Thúy, *Quy định về người được trợ giúp pháp lý trong Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017*, Tài liệu giới thiệu Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, Lưu hành nội bộ tại Cục Trợ giúp pháp lý, Bộ Tư pháp

⁽²⁾ Báo cáo đánh giá tác động của Dự án Luật Trợ giúp pháp lý (sửa đổi), Hồ sơ trình Quốc hội ngày 30/9/2016

⁽³⁾ Số liệu thống kê của Cục Trợ giúp pháp lý, Bộ Tư pháp năm 2024

⁽⁴⁾ Số liệu ước tính từ ngày 01/01/2024 đến ngày 25/11/2024 trên hệ thống quản lý tổ chức và hoạt động trợ giúp pháp lý

⁽⁵⁾ Theo báo cáo số liệu vụ việc thành công của 63 tỉnh, thành, kỳ báo cáo năm 2024 tính từ ngày 01/11/2023 - 31/10/2024 (số liệu trích xuất trên hệ thống quản lý tổ chức và hoạt động trợ giúp pháp lý ngày 27/11/2024)

⁽⁶⁾ Cụ thể: Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng năm 2020 chưa quy định quyền được trợ giúp pháp lý của người có công với cách mạng, Luật Người cao tuổi năm 2009 chưa quy định quyền được trợ giúp pháp lý của người cao tuổi có khó khăn về tài chính; Luật Phòng, chống nhiễm vi rút gây hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải ở người (HIV/AIDS) năm

2006 (sửa đổi, bổ sung năm 2020) chưa quy định quyền được trợ giúp pháp lý của người bị nhiễm HIV có khó khăn về tài chính

⁽⁷⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.76

⁽⁸⁾ Nghị quyết số 19-NQ/TW ngày 25/10/2017 Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII “về tiếp tục đổi mới và quản lý, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của các đơn vị sự nghiệp công lập” và Kết luận số 62-KL/TW ngày 02/10/2023 của Bộ Chính trị “về thực hiện Nghị quyết số 19-NQ/TW ngày 25/10/2017 Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII về tiếp tục đổi mới và quản lý, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của các đơn vị sự nghiệp công lập”

⁽⁹⁾ Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Ban Chấp hành Trung ương khóa XIII “về việc tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới”

⁽¹⁰⁾ Thông báo số 108-TB/TPTW ngày 18/11/2024 của Văn phòng Trung ương Đảng Kết luận của đồng chí Tổng Bí thư Tô Lâm tại buổi làm việc với Ban Cán sự Đảng Bộ Tư pháp

⁽¹¹⁾ Nghị quyết số 68/NQ-CP ngày 09/5/2024 của Chính phủ “ban hành Chương trình hành động của Chính phủ thực hiện Nghị quyết số 42-NQ/TW ngày 24/11/2023 Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII “về tiếp tục đổi mới, nâng cao chất lượng chính sách xã hội, đáp ứng yêu cầu sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong giai đoạn mới”